

Mooi maar nog niet volmaakt

CKS bevat nog kinderziektes

FOTO: STUDIO ANDRÉ RUIJGROK

▲ *De werkelijke praktijksituaties verschillen van bedrijf tot bedrijf; er zijn meerdere wegen naar succesvolle bedrijfsvoering*

Aoc's bereiden zich met experimenten voor op de introductie van de competentiegerichte kwalificatiestructuur (CKS). Het groene onderwijs toont zich ingenomen, maar er klinkt ook kritiek. Aequor vindt die deels terecht, maar stelt dat de komende experimentele fase de mogelijkheid biedt knelpunten te signaleren en op te lossen.

Frank van den Dungen van Helicon Opleidingen plaatst een aantal kritische kanttekeningen bij de CKS. Hij was in het verleden betrokken bij de opstelling van de eerste kwalificatiestructuur. Het groene onderwijs kent hem als een creatief onderwijsvernieuwer en op dit terrein is hij ook landelijk actief. Zijn kritiek spitst zich toe op de structuur zelf en op de omschrijving, ordening en afstemming van de in de CKS omschreven competenties. Van den Dungen ziet bij sommige opleidingen verschillende omschrijvingen voor competenties die inhoudelijk hetzelfde veld bestrijken. "Soms

krijg ik het idee dat de onderlinge afstemming is overgeslagen." Ook verschillen omgekeerd de titels van nagenoeg gelijke competenties. Tevens ontbreekt de eenduidige formulering van identieke beheersingscriteria per sector of subsector. Hij constateert verder dat de competenties en beheersingscriteria voorbijgaan aan niveaunderschillen: "Bij niveau 2 en bij niveau 3 en 4 zie je steeds identieke omschrijvingen. Ik pleit voor een scherpere formulering." Ook duiken bij verschillende competenties telkens dezelfde beheersingscriteria op. Sommige vindt hij structureel terug onder nagenoeg elke competentie.

Vervuild

De CKS vertoont volgens Van den Dungen aan de andere kant raadselachtige hiaten. Het aandeel van de beroepsgerichte competenties en meer algemene verschilt sterk per opleiding: "Een aantal competenties en criteria uit de ene sector verwacht je logischerwijs ook in een andere: "Hadden ze maar beter bij elkaar afgekeken, denk ik wel eens." In een enkel dossier zijn de algemene of dossierbrede competenties zelfs helemaal beschreven in de kleur van een van de differentiaties. De ene differentiatie heeft hier alle andere ernstig vervuild. Het kwalifica-

Invoering CKS

Aoc's bereiden zich voor op de op competentiegerichte kwalificatiestructuur (CKS). Aanpassing op de veranderende beroepspraktijk en onderwijskundige ontwikkelingen lagen aan de basis van de CKS. Vergeleken met traditionele onderwijsvormen maakten eindtermen plaats voor competenties. Deze worden omschreven als het vermogen om prestaties te leveren in veranderende omstandigheden en bestaan uit de combinatie van kennis, houding en vaardigheden. Op dit moment liggen de CKS-kwalificatieprofielen ter goedkeuring bij het ministerie. Dit schooljaar nam een aantal aoc's al deel aan pilots, de proeftuinen. Ook de volgende seizoenen staan nog in het teken van experimenten waaraan aoc's met een uiteenlopend aantal kwalificaties deelnemen. Op grond van hun ervaringen vinden aanpassingen plaats. Vanaf het schooljaar 2008-2009 verplichten aoc's zich de CKS in te voeren. Nu alle kwalificatieprofielen zijn vastgesteld treedt een onderhoudstraject in werking. Voorbeelden van onderhoudswerkzaamheden zijn de verwerking van nieuwe en verdwijnende beroepen in de groene sector.

FOTO: STUDIO ANDRÉ KUIJROK

▲ *In de CKS draait het om de combinatie van kennis, houding en vaardigheden*

tiedossier Gespecialiseerd Dierverzorger noemt hij een voorbeeld van een 'schone' omschrijving. Ook stelt hij dat de toonzetting van sommige omschrijving een negatieve benadering uitademt: "Bij niveau 1 bekruipt me soms het gevoel dat de termen eigenlijk zeggen: "Houd vooral je mond en kijk naar de punten van je schoenen tot je iets gevraagd wordt." Ook spreken de omschrijvingen elkaar tegen. Als voorbeeld noemt hij het dossier Natuur en Leefomgeving. Het criterium 'Bespreek uit te voeren werkzaamheden met een leidinggevende' komt in het dossier ongeveer 25 keer voor. Van den Dungen: "Dat

staat haaks op competenties als zelfstandigheid, eigen verantwoordelijkheid, eigen initiatief en ondernemingsgezindheid." Zo eist de opleiding Vormgever Leefomgeving van de deelnemers kwalificaties om standaardproducten te maken volgen traditionele procedures met gangbare technieken en methoden: "De differentiatie-eisen vragen daarentegen een unieke eigen stijl, een vernieuwende werkwijze en een eigen identiteit als vormgever. De onnodige complexiteit noemt hij eveneens een essentieel manco. De informatie wordt over drie lagen verspreid aangeboden. Voor een verdere verduidelijking ver-

eist dit de raadpleging van aanvullende documenten en tabellen. De projectgroep Proeftuinen van Helicon Opleidingen gaat deze om de werkbaarheid voor docenten te vergroten vertalen naar een voor docenten bruikbare versie.

Letterlijk

Jos Geerligts van Stoas Onderzoek gaf als beleidsambtenaar van LNV in de jaren negentig leiding aan de vernieuwing van het middelbaar landbouwonderwijs. Hij was feitelijk de architect van de eerste kwalificatiestructuur in →

Nederland. Tevens promoveerde hij op dit onderwerp. Geerligts relateert de meerwaarde van de CKS: "Geeft een kwalificatiestructuur echt zoveel richting aan de competentiebehoefte van leerlingen als slechts een kwart een bij niveau en richting passende baan vindt?" Bij de toepassing van de CKS plaatst hij vraagtekens bij de geringe betrokkenheid van docenten bij de discussie over het waarom van onderwijsvernieuwing en de bedoeling van de beschrijving van de competenties. Het risico dreigt dat docenten hun vertrouwde lesonderwerpen onveranderd koppelen aan competenties. De strakke examenregelgeving stimuleert dit. Ook vreest hij dat veel docenten de CKS letterlijk nemen terwijl deze ook als ondersteuning voor professionals of als houvast voor beginners zou kunnen dienen." Tevens stelt Geerligts dat de omvangrijke catalogus toepassing of gebruik eveneens lastig maakt. Diploma's en differentiaties staan uitgebreid omschreven. Waarschijnlijk bedoeld om leerlingen te ondersteunen bij de samenstelling van een persoonlijk ontwikkelingsplan. Dit komt niet uit de verf: "Leerlingen missen in

hun eigen manier succesvol." Hij vindt dat de CKS te veel als doel op zich beschouwd wordt en onvoldoende aandacht besteedt aan de beoogde effecten van competentiegericht onderwijs. Hij vindt dat het ontwerp en actualisatie van de CKS relatief veel energie opslokt. De benutting krijgt in verhouding weinig aandacht.

Kinderziektes

Marieke de Visser was als onderwijsskundige namens Aequor betrokken bij de ontwikkeling van de CKS. Zij erkent dat er bij de omschrijving, afstemming en ordening van in de CKS omschreven competenties nog enkele knelpunten bestaan. Zo noemt zij de leesbaarheid van de dossiers en de onderlinge verbanden vatbaar voor verbeteringen. Dit geldt ook voor de afstemming en omschrijving van de competenties in de verschillende dossiers. Ook besteedt Aequor aandacht aan een scherpere formulering van de omschrijvingen. De Visser: "Een nieuw product bevat onvermijdelijk enkele kinderziektes." Dat een aantal aoc's in

'Geeft een kwalificatiestructuur echt zoveel richting aan de competentiebehoefte van leerlingen als slechts een kwart een bij niveau en richting passende baan vindt?'

die fase de kennis en het overzicht over de noodzakelijke competenties." Daarnaast vindt hij dat de beschrijving van competenties te veel uitgaat van werkprocessen in beroepssituaties: "Bij de beoordeling van Pvb's dreigt de nadruk te vallen op het werkproces en niet op het eindresultaat." Daarbij vereist een CKS dat leerlingen hun competenties beheersen in kritische beroepssituaties. De huidige omschrijvingen gaan echter te veel uit van eenduidige situaties terwijl werkelijke praktijksituaties van bedrijf tot bedrijf verschillen. Geerligts: "De ene boer pakt zijn bedrijfsvoering anders aan dan zijn collega, maar beiden zijn op

zogenaamde proeftuinen vanaf het afgelopen schooljaar en de experimenten van het komende seizoen tot en met het schooljaar 2007-2008 de CKS-producten aan de praktijk toetst, ziet zij als het instrument om tekortkomingen te signaleren en te verbeteren. Dat de samenstellers een aantal criteria meerdere malen gebruikten, vindt zij terecht. Zij nodigt Van der Dungen uit kritiek op hiaten, negatieve formuleringen en tegenstrijdigheden samen met suggesties door te geven: "We verwelkomen concrete voorstellen." Reagerend op de kritiek van Geerligts stelt zij dat de CKS juist inspeelt op de overstap van leerlingen naar andere werk-

Verlies voordelen niet uit het oog

Als procesmanager herontwerp mbo groen uit Rien van Tilburg van het Wellantcollege zijn tevredenheid over de CKS: "Het groene onderwijs beschikt nu over nog niet definitieve producten om hun onderwijs verder zelfstandig vorm te geven." Als docent en directeur van een middelbare tuinbouwschool was hij nauw betrokken bij de invoering van de opeenvolgende versies van kwalificatiestructuren. Vergeleken met verleden constateert hij enkele verschillen: "Vroeger verscheen er een kant en klare kwalificatiestructuur, nu mag het werkveld voor de definitieve wetgeving verbeteringen aanbrengen." Hij noemt de CKS geschikt voor alle onderwijsvormen als PGO, Natuurlijk Leren, Het Nieuwe Leren of competentiegericht onderwijs. Daarnaast biedt de CKS de mogelijkheid in de toekomst voor individuele leerlingen en bedrijven op maat gesneden onderwijs te verzorgen. Hij vindt kritische kanttekeningen nuttig, maar waarschuwt de grote voordelen niet uit het oog te verliezen.

kringen. Zij benadrukt de betrokkenheid van het onderwijs bij de ontwikkeling van de CKS. In de komende experimentele fase toetsen docenten de CKS aan de praktijk. Ook zij vindt de documentatie ongeschikt voor leerlingen: "Het gaat echter om een model waarop aoc's hun opleiding baseren. We adviseren de kwalificaties op een andere manier aan leerlingen te presenteren." Zij is het oneens met Geerligts dat de CKS als doel dient: "Wij beschouwen de CKS als basis." Dat het ontwerp en onderhoud van de CKS veel tijd opslokt, ziet zij anders: "De CKS vergt weliswaar onderhoud, maar we beschikken hiermee wel over een product waar we jaren lang mee vooruit kunnen."

Gerrit Strijbis